
ДОКТРИНАТА TOO BIG TO FAIL И МРЕЖАТА ЗА ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ

Гл. ас. д-р Ирина П. Казанджиева-Йорданова

Университет за национално и световно стопанство – София,
катедра „Финанси“

Резюме: Глобалната финансова криза от 2007–2009 г. показва негативните последици от доктрината TBTF и необходимостта от предприемане на мерки за ограничаване на натиска на държавата при неплатежоспособност на системно-важни банки. В ЕС такива мерки бяха предприети най-вече при надзора на системно-важните банки, изискванията за капитал, възможностите на банката да поема загуби с вътрешни ресурси и гарантирането на депозитите. Изследването разглежда развитието на мрежата за финансова сигурност, като е поставен акцент върху схемата за гарантиране на депозитите, която е съществен компонент на мрежата за финансова сигурност. Проследена е еволюцията на схемите за гарантиране на депозитите и е направен анализ на нейното въздействие върху доктрината TBTF. В изследването се доказва, че развитието на депозитното застраховане има противоречиво въздействие върху доктрината TBTF.

Ключови думи: системно-важни банки, гарантиране на депозити, мрежа за финансова сигурност, TBTF, депозанти.

JEL: G21, G28.

Увод

Глобалната финансова криза поставя на дневен ред въпроса за големината на банките и необходимостта от предприемане на мерки, целящи ограничаването на растежа на „твърде големите, за да фалират“ банки (TBTF банки). Въпреки „традиционните“ изводи, че TBTF банките създават условия за повишаване на системния риск, имат по-малко капитал, финансират се с по-малко устойчиви ресурси (съотношението *Депозити/Кредити* при тези банки е по-ниско), дейността им е

ориентирана в по-голяма степен към пазарни операции вместо към типично банкови, тези банки въпреки това имат предимства при предлагането на продукти и услуги, които се дължат на икономии от мащаба и не могат да бъдат заместени и предлагани от по-малките банки. Нито едно изследване обаче не се ангажира с конкретно предложение, каква би трябвало да бъде оптималната големина на банката. Разбира се, бяха предприети допълнителни регулаторни мерки, насочени към системно-важните банки – допълнителните капиталови буфери за глобалните системно-важни банки и системно-важните банки на местно ниво, въведени с Базел 3, ограничаването на пазарноориентираните операции на банките – правилото „Волкър” в САЩ, докладът „Викърс” във Великобритания, докладът Лийканен, в резултат на който беше създаден проектът за Регламент за т.нар. структурна реформа на банките¹, допълнителни изисквания за глобалните системно-важни банки², за инструменти, които да се използват за рекапитализация на банката при реструктурирането ѝ – TLAC (Total Loss Absorbing Capacity).

Предприетите мерки спрямо системно-важните банки, изразяващи се най-вече в завишени изисквания за прозрачност и разкриване на информация, завишени изисквания за поддържане на инструменти за поемане на загуби (TLAC³), създаване на рамка за реструктуриране на банките и създаването на Европейски борд за реструктуриране на системно-важни банки в еврозоната – всички тези мерки имат за цел да смекчат негативните ефекти, произтичащи от доктрината „Too Big to

¹ Правилото „Волкър” е част от Dodd-Frank Act и с него се забранява търговията за собствена сметка в рамките на банков холдинг. Въвеждането на правилото „Волкър” се предвижда да започне през 2015 г. и да приключи през 2018 г. Докладът „Викърс” във Великобритания е разработен от Независимата банковата комисия и с него се цели да се раздели „ритейл” бизнеса на банките от пазарноориентираните операции и от дейностите на банката, които не са в Европа. Докладът е приет от Парламента през м. декември 2013 г. и се предвижда посоченото изискване да започне да се прилага от 2019 г. Докладът „Лийканен” е продукт от дейността на т.нар. Работна група на високо ниво, създадена към ЕК, и в него се предвижда забрана на търговията за собствена сметка с финансови инструменти. Тази забрана е заложена и в предложението за Регламент на ЕП и на Съвета относно структурните мерки за повишаване на устойчивостта на кредитните институции в ЕС от м. януари 2014. В доклада се предвижда, тези мерки да влязат в сила от началото на 2017 г., но, имайки предвид, че Регламентът все още не е приет от ЕП и няма движение по съгласуването му, няма как тази мярка да се прилага от началото на 2017 г.

² От 2013 г. Бордът за финансова стабилност /Financial Stability Board/ определя списък от глобални системно-важни банки, които се дефинират като такива на базата на определени критерии. Този списък от глобални системно-важни банки се актуализира на годишна база и към 21 ноември 2016 г. включва 30 на брой банки. Списъкът със системно-важните банките е запазен непроменен спрямо 2015 г.

³ Total Loss Absorbing Capacity /TLAC/.

Fail” (ТВТФ) и използването на пари на данъкоплатците за спасяването на тези банки. Тези мерки имат за цел да понижат вероятността, системно-важните банки да бъдат спасявани от държавата, да ограничат скритата субсидия⁴ за тях, да създадат унифицирани правила за реструктурирането им, когато тяхното финансово състояние е влошено и съществува вероятност да бъдат обявени в несъстоятелност, като чрез всички тях се въздейства най-вече върху стимулите за банките да се разрастват прекомерно. Трябва да отбележим, обаче че някои от предприетите мерки като единния надзорен механизъм практически не дават решение на проблема ТВТФ и не елиминират стимулите на банките да бъдат „твърде големи”.

Настоящото изследване разглежда развитието на мрежата за финансова сигурност, като е поставен акцент върху схемата за гарантиране на депозитите, която е нейн съществен компонент. След пика на глобалната финансова криза се предприемат редица инициативи, с които се цели да се смекчат негативните ефекти, произтичащи от доктрината ТВТФ. Еволюцията на депозитното застраховане има противоречиво въздействие върху доктрината ТВТФ, независимо че иницираните промени имат за цел да повишат доверието и устойчивостта на банковата система и да предотвратят възникването на банкови паники. Въздействието на развитието на правната рамка в областта на депозитното застраховане след пика на кризата от 2007–2009 г. е разгледано, като в настоящото изследване се проследява отражението му върху доктрината ТВТФ.

Проблемите, произтичащи от доктрината ТВТФ и предприетите мерки за смекчаване на негативните ефекти. В свое изследване Kumar и Lester (2014) посочват, че ценовите предимства за системно-важните банки, свързани с набирането на ресурс, се дължат по-скоро на други фактори, които нямат отношение към това, че банката се възприема от пазара като „твърде голяма, за да фалира”. Обръщаме внимание, че цитираните по-горе автори правят изследването си с данни за банковата система на САЩ към 2012 г., т.е. предполага се, че тяхното изследване отчита предприетите мерки за ограничаване на проблемите, произтичащи от доктрината ТВТФ (конкретно за САЩ това е докладът Викърс и неконвенционалните мерки, предприети от Феда през 2008 г.). В доклад на МВФ (2014) се посочва, че мерките за ограничаване на негативните последици от доктрината ТВТФ имат ефект върху пазара, като след приемането на правилото „Волкър” и докладът „Викърс” се наблюдава ръст

⁴ Тази субсидия се изразява най-вече в понижени разходи за финансиране на банката.

на спредовете на суапите за кредитно неизпълнение (CDS spreads) на глобалните системно-важни банки и понижаване на стойностите на ROE, което може да се тълкува, че пазарът не възприема тези банки като финансови институции с нисък риск поради това, че държавата би ги спасила при влошаване на финансовото им състояние и появата на вероятност те да бъдат обявени в несъстоятелност.

Haldane (2010) прави оценка на разходите, свързани с осигуряването на подкрепа за банковия сектор по време на глобалната финансова криза от 2008–2009 г., като за САЩ тези разходи са оценени на 100 млрд. щатски долара (<1% от БВП), а за Великобритания – на 20 млрд. паунда (малко над 1% от БВП)⁵. Имайки предвид печалбата на банковия сектор за ЕС, макар че се наблюдаваха отрицателни стойности за някои големи банки по време на кризата от 2007–2009 г., дължащи се най-вече на прекласифициране на рискови експозиции и набирането на допълнителен капитал от някои банки, банковият сектор отбелязва ръст на печалбата през последните години. Въпреки стеснените маржове, имайки предвид огромната държавна подкрепа, която беше оказана на банките, съвсем логични са новите регулаторни изисквания за сектора в областта на надзора, реструктурирането на банки и депозитното застраховане, въпреки че те са свързани с увеличаване на разходите за сектора поради необходимостта от създаване на фондове за реструктуриране на банки, вноски към фондовете за гарантиране на депозитите, изискванията за поддържане в банковите баланси на определени инструменти, които да се използват за рекапитализация на банката чрез вътрешни източници (bail-in) и увеличаването на надзорната тежест.

Естествен е въпросът, дали е необходимо да се разработи специално законодателство конкретно за системно-важните банки, които бяха спасявани с парите на данъкоплатците по време на кризата, или тези банки трябва да се оставят да бъдат дисциплинирани от пазара. Депозантите „дисциплинират“ банките, които имат рисково поведение, като изискват по-високи лихвени проценти по депозитните си договори или като изтеглят депозитите си от рисковата банка. Когато обаче банката се възприема като „твърде голяма, за да фалира“, депозантите имат предвид, че държавата би се намесила, осигурявайки подкрепа за тази банка. Demirguc-Kunt и Huizinga (2014) доказват, че системно-важните банки генерират по-ниска печалба и привличат ресурс на по-високи лихвени проценти в сравнение с останалите банки, поради което не е от полза за

⁵ Съпоставяйки тези данни с печалбата на банковия сектор в САЩ и във Великобритания според изследването на Haldane, печалбата на банковия сектор към края на 2009 г. и в двете страни е съответно 60 млрд. щатски долара и 23 млрд. британски паунда.

акционерите, банката да се разраства прекомерно, т.е. според тях съществуват вътрешни буфери, които ограничават прекомерния растеж на банката. Мениджърите обаче са онези, които имат интерес, изразяващ се в по-високи бонуси, и смятат, че разрастването на банката има положителен имиджов ефект – това е т.нар. проблем „принципал–агент”. Имайки предвид държавната подкрепа, която беше оказана на системно-важните банки в редица страни по време на глобалната финансова криза от 2007–2009 г., може да се твърди, че пазарната дисциплина не е достатъчно ефективна и не възпрепятства създаването на рискови ТВТФ банки. Това оправдава и прави наложителни регулаторните мерки, които бяха предприети, вкл. и тези, отнасящи се до мрежата за финансова сигурност – най-вече в компонента ѝ, отнасящ се до защитата на банковите депозанти, които ще разгледам в това изследване.

След глобалната финансова криза бихме могли да откروим три основни момента, свързани с промяната на регулаторната рамка в областта на депозитното застраховане – промяната в Директива 94/9 относно схемите за гарантиране на депозитите през 2009 г., създаването на нова Директива 49/2014 относно схемите за гарантиране на депозитите и транспонирането ѝ в местното законодателство на страните–членки през 2015 г. и предложението от м. ноември 2015 г. за създаването на Европейска схема за гарантиране на депозитите, което към момента на разработване на изследването е във вариант на проект.

Схемите за гарантиране на депозитите са само част от мрежата за финансова сигурност и тяхната роля се разглежда в контекста на останалите компоненти на тази мрежа – централната банка като кредитор от последна инстанция, надзорът върху банките, както и гаранциите, които се осигуряват на ползвателите на инвестиционни, застрахователни и пенсионни продукти⁶. Не всички компоненти на мрежата за финансова сигурност⁷ обаче бяха повлияни в еднаква степен и съответно променени

⁶ По отношение на инвестиционните продукти съществува аналогична защита на депозитното застраховане, като тази защита е уредена в Директива 97/9/ЕО относно схемите за компенсиране на инвеститорите. Тази директива е създадена в кратък срок след Директивата за гарантиране на депозитите през 1994 г. и тя осигурява защита до 20 000 евро на паричните средства и финансовите инструменти на „дребните” инвеститори при фалит на инвестиционен посредник (банкова или небанкова институция), когато инвестиционният посредник не е в състояние да изплати задълженията си към клиента.

⁷ През лятото на 2010 г. ЕК внася предложение за изменение на Директива 97/9/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно схемите за обезщетение на инвеститорите, но по това предложение все още няма развитие. През 2017 г. във връзка с инициативата REFIT на ЕК за изчистване на противоречията и дублиранията в европейското законодателство в областта на финансовите услуги, както и за намаляване на

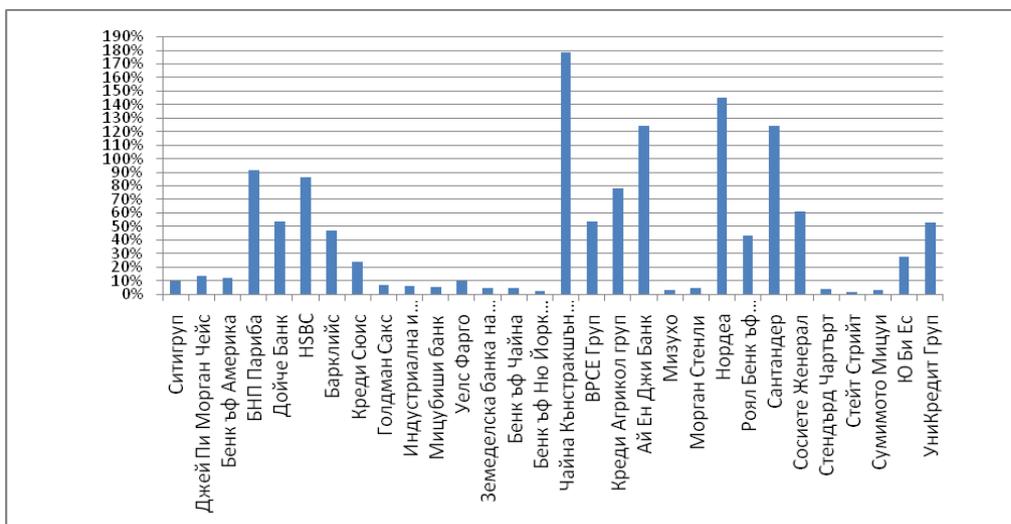
в резултат на глобалната финансова криза с оглед на ефекта, който съответните мерки биха оказали за повишаване на доверието и стабилността на финансовия сектор. Имайки предвид компонентите на мрежата за финансова сигурност, най-съществените промени бяха направени в областта на депозитното застраховане и банковия надзор, където акцентът беше поставен върху системно-важните банки в еврозоната.

Бордът за финансова стабилност от 2011 г. изготвя списък с банки, които са със системно значение на глобално ниво, като този списък се актуализира всяка година. Към 21 ноември 2016 г. броят на тези банки е 29. Графиката по-долу представя дела на активите на всяка една от тези банки към БВП на страната, където се намира седалището на съответната банка. Високите стойности на това съотношение за европейските глобални системно-важни банки са доказателство за необходимостта от предприемане на мерки, които да ограничат разрастването на тези банки в Европа. В подкрепа на това твърдение показателни са високите стойности на съотношението „Сума на активите към БВП”, надвишаващи 90% от БВП на страната при банки със седалища във Франция, Великобритания, Швеция, Испания за разлика от банките със системно значение на глобално ниво със седалища в САЩ, Япония, Китай. Това обяснява и предприемането на множество регулаторни инициативи, насочени към банковия сектор след 2010 г. – директен надзор от страна на ЕЦБ на системно-важните банки в еврозоната (127 на брой към м. ноември 2016 г.), реструктуриране на тези банки от централизиран европейски орган, който също се предвижда да акумулира значителен ресурс и завишени изисквания за инструменти, които да се използват за рекапитализация на банката чрез вътрешни източници в случаите на реструктуриране на тези банки (MREL).

На Фигура 2 е показано разпределението на системно-важните банки в еврозоната по страни, като бих искала да обърна внимание, че основният критерий, по който банките попадат под директния надзор на ЕЦБ, е критерият „Големина на банката” – обща стойност на активите, надвишаваща 30 млрд. евро. Другите критерии, по които банките попадат по директния надзор на ЕЦБ, са критериите за икономическа значимост (кумулятивно сумата на активите на банката надвишава 5 млрд. евро и стойността на активите ѝ се равнява на поне 20% от БВП на страната, където се намира седалището на банката) и критерият, според който

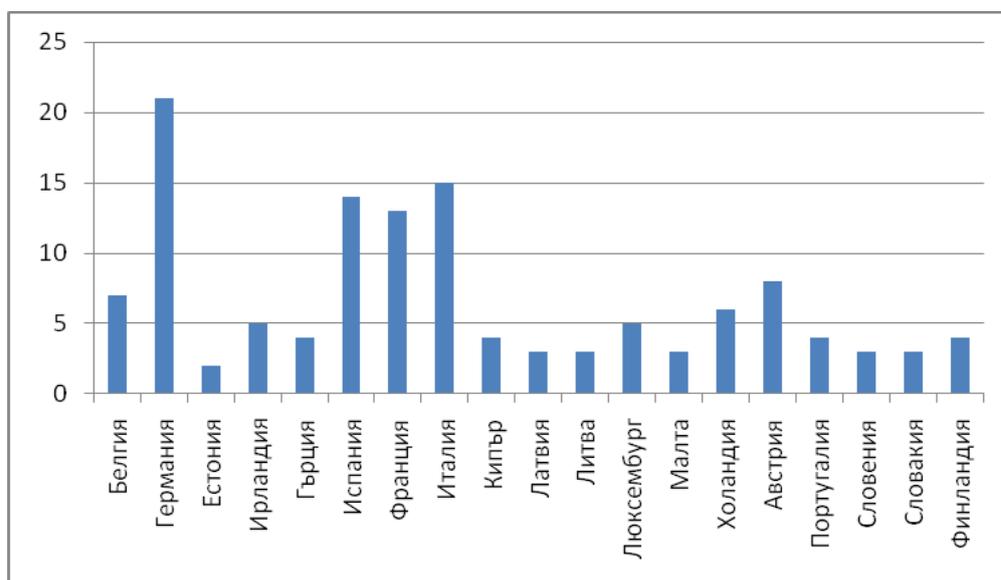
регулаторната тежест, се предвижда да бъде отворено отново обсъждането на Директивата, което най-вече се налага по отношение на хармонизиране на максималното ниво на покритие на клиентските активи при инвестиционен посредник, като към момента на разработване на настоящото изследване това ниво е 20 000 евро за разлика от максималната депозитна гаранция, която е 100 000 евро.

Фигура 1. Съотношение „Сума на активите/БВП” за глобалните системно-важни банки към 31.12.2015 г.

Източник: Годишни отчети за 2015 г. на глобалните системно-важни банки, Световна банка, собствени изчисления.

Фигура 2. Брой на системно-важните банки в еврозоната към м. ноември 2016 г. по страни

Източник: ЕЦБ.

банката е сред трите най-големи банки в страната–членка (този критерий е приложим най-вече за новите страни–членки на еврозоната като Словения, Словакия, Литва, Латвия, Естония)⁸.

Ролята на схемите за гарантиране на депозитите е безспорна за повишаване на доверието в банковата система и предотвратяването на отливите на депозити от банки и банкова паника в условията на финансова криза. Има и друга страна обаче, а именно, че схемите за гарантиране на депозитите увеличават моралния риск, тъй като и депозантите, и банките са стимулирани да поемат повече рискове, защото при обявяването на банка в несъстоятелност схемата се задейства и гарантира изплащането на депозитите на защитените депозанти до определено ниво – максималното гарантирано ниво от 100 000 евро и т.нар. временно високи салда, по които депозитната гаранция може да надвишава 100 000 евро (за България максималната сума, която може да бъде изплатена по т.нар. временно високи салда е 250 000 лв., като тя е дефинирана в чл. 10 от Закона за гарантиране на влоговете в банките). Наличието на максимално ниво на покритие и ко-застраховането в известна степен ограничават моралния риск, свързан с действията на депозантите, като ги правят чувствителни към рисковете, които биха поели, като те най-малкото съобразяват сумарно салдата по депозитните им сметки в банка да бъдат до максималното ниво на защита, осигурявано от схемата. От друга страна, банките, при наличието на схема за гарантиране на депозитите и по-високо доверие в банковата система, имат стимул да поемат повече рискове, вкл. изразяващи се в повишена експанзия. Така, в контекста на доктрината ТВТФ, високите нива на защита и премахването на ко-застраховането стимулират създаването на „твърде големи, за да фалират“ банки. По-долу е направен анализ, как промените в европейското законодателство, отнасящо се до гарантирането на депозитите, оказва влияние върху доктрината ТВТФ.

Развитието на депозитното застраховане и доктрината ТВТФ: Директива 94/19 създаваше възможности за редица дискреции от страните–членки, които бяха най-вече по отношение на максималното ниво на депозитната гаранция, начина на финансиране на схемите – ex-post

⁸ Бих искала да обърна внимание, че другите два критерия за системна значимост на банката – получаването на директна финансова помощ от Европейския механизъм за стабилност /ESM/ и извършването на значителна трансгранична дейност са с по-несъществено приложение. На практика няма банка, която да е получила директно финансиране за рекапитализация от Европейския механизъм за стабилност и съответно да попада на базата на този критерий под директния надзор на ЕЦБ. По втория критерий – трансгранична дейност – само една банка от Белгия и две банки от Австрия попадат под директния надзор на ЕЦБ на базата на този критерий.

или ex-ante, базата, върху която се изчислява размерът на вноската, обхватът на депозитите, които подлежат на защита. Имайки предвид информацията в Доклад на Борда за финансова стабилност от 2010 г., следва да отбележим, че по време на глобалната финансова криза страните в ЕС (както и други страни, извън ЕС – общо 48 юрисдикции в световен мащаб) въведоха под някаква форма по-висока защита на депозантите, възползвайки се от тези възможности за дискреция, като при повечето от страните, където такива мерки бяха въведени, те прерастнаха в мерки с постоянен характер, т.е. продължиха да действат и след глобалната финансова криза. Въпреки навременното и адекватно разширяване на депозитната гаранция и повишената защита на депозантите сериозен въпрос, който стоеше пред полиси-мейкърите беше докога да бъдат продължени мерките с временен характер, така че да не се стига до влошаване на доверието във финансовата система. В Таблицата по-долу са представени страните в ЕС, които въведоха допълнителна защита на депозантите, както и други мерки за повишаване доверието във финансовата система, предприети от мрежата за финансова сигурност по време на глобалната финансова криза⁹:

Таблица 1. Предприети мерки от мрежата за финансова сигурност като противодействие на негативните ефекти по време на глобалната финансова криза от 2007-2009 г.

Компонент на мрежата за финансова сигурност	Предприети мерки по време на глобалната финансова криза 2007-2009 г.
Предприети мерки от страна на Централните банки	Понижаване на минималните задължителни резерви с цел повишаване на банковата ликвидност (България, Хърватия, Литва, Румъния), понижаване на лихвените проценти по сконтовите кредити (Чехия, Румъния), осигуряване на краткосрочна ликвидна подкрепа за банките (Франция, Унгария, Полша, Великобритания), изисквания към банките за увеличаване на капитала от първи ред като дял от общата сума на капитала на банката (Франция, Гърция), ограничения в изплащането на дивиденди (Гърция), въвеждане на кредитни улеснения (Унгария, Холандия, Италия).

⁹ Следва да се има предвид, че с промените в Директива 94/19 през 2009 г. в страните-членки се елиминира възможността за дискреция на национално ниво по отношение на максималното ниво на защита, което се осигурява на депозантите.

Държавни гаранции	Създаване на публична институция, която да насърчава кредитирането (Франция, Германия), държавни гаранции по репо сделките на централната банка (Чехия, Италия), създаване на специална институция, която да гарантира функционирането на междубанковия паричен пазар (Австрия, Ирландия, Холандия), осигуряване на капиталова подкрепа с цел повишаване на коефициентите за капиталова адекватност (Унгария, Великобритания), предоставяне на гаранции по кредити, отпуснати в чуждестранна валута (Унгария), държавни гаранции по кредитите, отпуснати от централната банка (Италия), държавна гаранция по дългосрочните пасиви на банките (Италия), гаранции по новоемитирани задължения от банките (Испания), изкупуване на неликвидни, с висок рейтинг активи на банките (Испания).
Капиталови инжекции	Капиталови инжекции, насочени към конкретни банки, които изпитват финансови затруднения (Австрия, Гърция, Германия, Великобритания), увеличаване на изискванията за капитал от първи ред и капиталови инжекции към големите национални банки с цел стабилизиране на системата (Франция, Холандия, Великобритания), национализиране на банки (Латвия, Великобритания), заявена готовност от страна на Министерство на финансите за инжектиране на капитал (Словакия, Испания).
Гарантиране на депозитите	Неограничена гаранция на депозитите на физически лица (Австрия, Унгария), увеличаване на гарантираното максимално ниво на защита за МСП (Австрия), увеличаване на максималното ниво на защита за физически и за юридически лица (Хърватия, Чехия, Франция, Гърция, Италия, Латвия, Румъния, Холандия, Испания, Великобритания), премахване на ко-застраховането (Чехия, Унгария), неограничена гаранция по депозитите (Германия, Словения, Словакия, Ирландия).

Изменената през 2009 г. Директива относно схемите за гарантиране на депозитите наложи някои важни промени в депозитното застраховане в ЕС, които имаха за цел да гарантират, че схемите за застраховане на депозитите в ЕС работят добре и ефективно изпълняват основните си функции, свързани с поддържане на финансовата стабилност и осигуряване на достатъчно ниво на защита на депозантите. Глобалната финансова криза от 2007–2009 г. доказва значението на схемите за гарантиране на депозитите за поддържане на финансовата стабилност. Основните промени в Директивата за гарантиране на депозитите от 2009 г. бяха насочени към въвеждането на хармонизирано максимално ниво на защита в размер на 100 000 евро, което да се прилага от схемите в ЕС от

31 декември 2010 г., премахване на ко-застраховането¹⁰ и намаляване на срока за изплащане на депозитите на 20 работни дни¹¹. Въвеждането на такова хармонизирано ниво цели повече прозрачност, повишаване на доверието в схемите за гарантиране на депозитите и повишаване на доверието във финансовата система на местно ниво, като се предотврати преместването на големите депозанти между страните-членки, тъй като с унифицираното максимално ниво на защита се елиминират стимулите за големите депозанти да прехвърлят депозити между банки в различни юрисдикции на ЕС.

Премахването на ко-застраховането беше направено с цел да се повиши доверието в банковата система, което в условията на криза беше силно нарушено. В действителност за периода 2007–2009 г. 8 от 12-те страни-членки на ЕС, които прилагаха ко-застраховане, на практика го прекратиха и осигуриха защита на депозантите до максимално предвиденото ниво в местното законодателство¹² още преди въвеждането на изискванията на Директива 2009/14. Високите стойности на коефициента „БВП на глава от населението/Максимално ниво на покритие” са показател за нивото на защита, осигурявано от схемите за гарантиране на депозитите в съответната страна. Фигурата по-долу показва нивата на

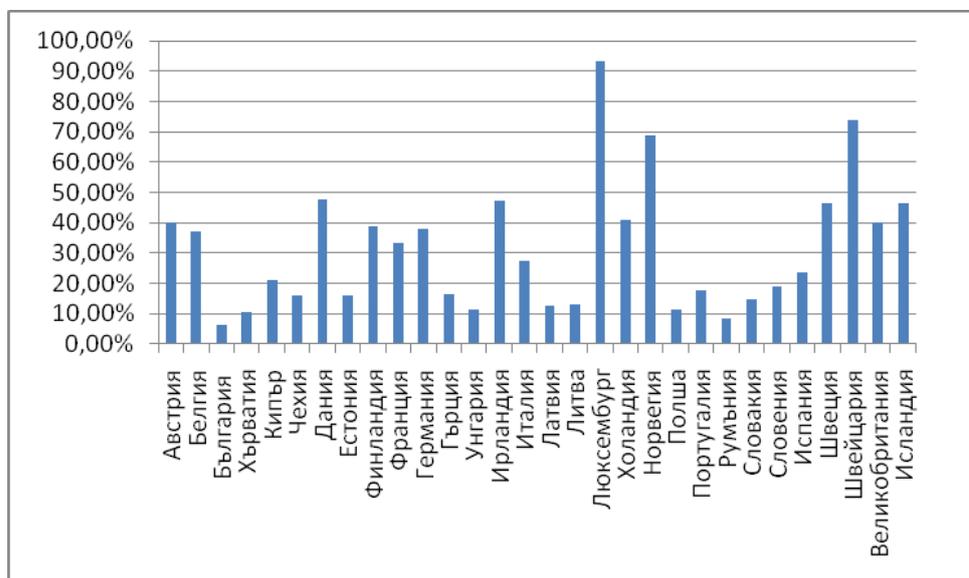
¹⁰ Директива 94/19 осигуряваше максимално ниво на гаранция за депозантите до 90% от общата сума на депозитите им в банка, но не повече от 20 000 евро. Ко-застраховането има дисциплиниращ ефект и намалява моралния риск, тъй като депозантът поема част от риска да понесе загуба по депозитите си при обявяването на банката в неплатежоспособност и съответно възможността да поеме такива загуби го правят по-внимателен при избора на банка/банки, в която/които да депозира средствата си, както и да разпределя депозитите си между няколко банки.

¹¹ Смятам, че такава хармонизация беше наложителна, тъй като Директива 94/19 относно схемите за гарантиране на депозитите всъщност въвеждаше минимални, а не максимални изисквания за хармонизация относно максимално гарантираното ниво на депозитите, начинът на финансиране на схемите – ex ante или ex-post, обхващат на схемите, като, възползвайки се от тези минимални задължителни изисквания, които бяха въведени в съответното местно законодателство, страните-членки прилагаха изключително различна практика по отношение на максимално гарантираните нива и начинът на финансиране на схемите. Поради това в някои страни-членки се създадоха по-благоприятни условия за депозантите за гарантираните им средства в банките. Също така, в някои страни с ex-post финансиране на схемите участниците в тях понасяха малка тежест при финансирането на схемите в сравнение с други страни с ex-ante финансиране, където в схемите бяха акумулирали значителни ресурси от участниците и можеха с набраните от тях ресурси да осигурят изплащането на депозити дори при фалити на средни и големи банки на местно ниво. Въпросът с начина на финансиране на схемите обаче не беше уреден с променената през 2009 г. Директива.

¹² Имайки предвид информацията в Joint Research Center (JCR) Report към Европейската комисия от 2010, страните от ЕС, които преустановиха прилагането на ко-застраховане в периода 2007–2009 г. преди въвеждане в сила на разпоредбите на Директива 2009/14, са Чехия, Германия, Естония, Холандия, Латвия, Унгария, Полша, Словакия.

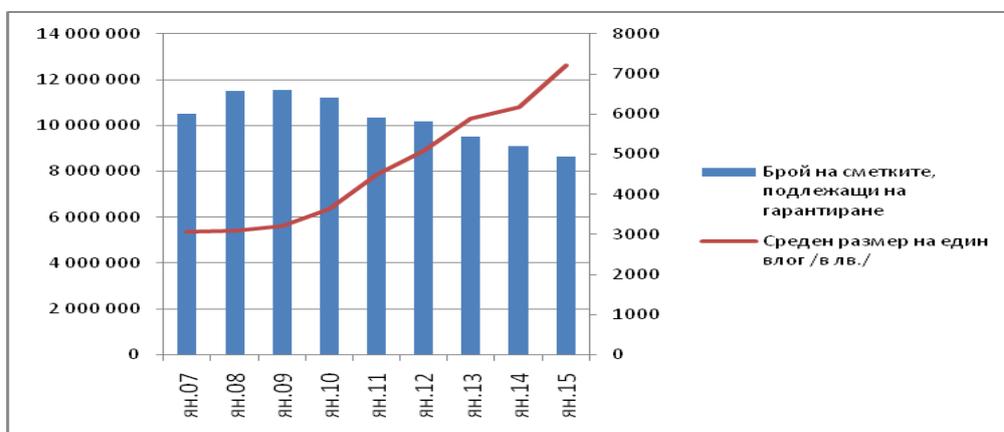
този коефициент за 2015 г., като голямата му динамика, която се наблюдава при страните-членки на ЕС (плюс Норвегия, Лихтенщайн и Швейцария, които също прилагат разпоредбите на Директивата), показват, че това ниво за някои страни не е достатъчно, напр. Люксембург, Швейцария и Норвегия, където стойностите на коефициента съответно са 93,43%, 73,87% и 68,81% за разлика от България и Румъния, където стойностите на коефициента са под 10% (съответно 6,28% и 8,26%), т.е. в последните две страни депозитната гаранция е прекомерна. Това поставя въпроса, дали действително е подходящо въвеждането на хармонизирано максимално ниво на защита на депозантите в страните-членки на ЕС с оглед на съществуващия дисбаланс в нивото им на икономическо развитие, намиращо отражение в стойностите на БВП, както и средните нива на гарантираните депозити. Графиките по-долу за България показват, че макар и да се съществува тенденция за увеличаване на средната стойност на депозитите от 2007 г. насам, тези средни стойности продължават да бъдат изключително ниски в сравнение с максималната гаранция от 196 000 лв. и средните нива на депозитите в ЕС (към края на 2015 г. средният размер на един влог в България възлиза на 7 205 лв.). Фигура 4 е показателна и за това, че депозантите отчитат повишените стойности на максималното ниво на защита от 2010 г., тъй като оттогава започва да се наблюдава трайна тенденция за намаляване броя на сметките, подлежащи на гаранция.

Фигура 3. „БВП на глава от населението/Максимално ниво на покритие” към края на 2015 г.

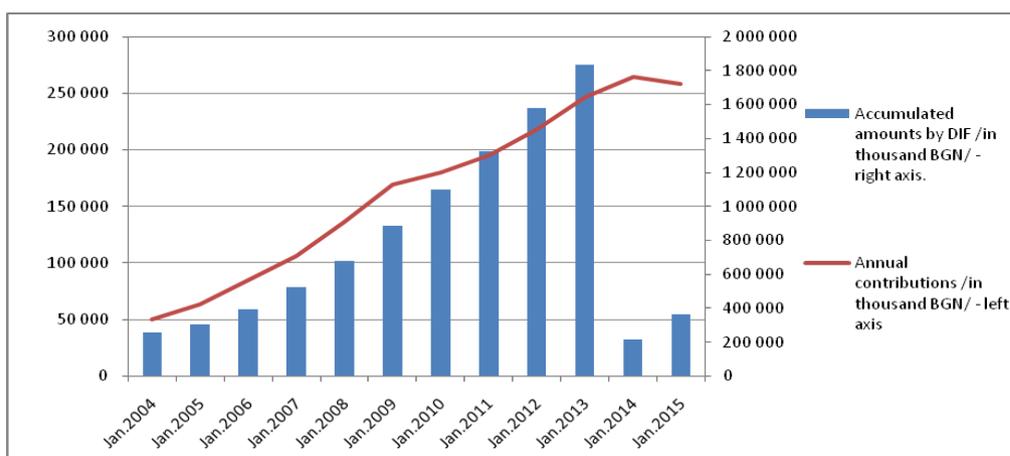
Източник: Световна банка, Собствени изчисления.

Фигура 4. Брой депозитни сметки в България, подлежащи на гаранция и среден размер на влога

Източник: Фонд за гарантиране на влоговете в банките.

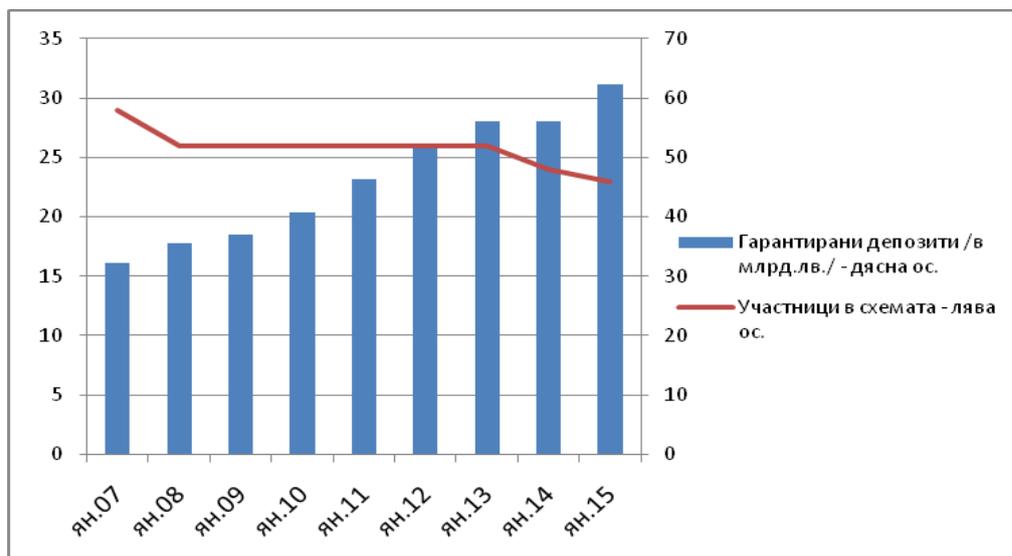
Фигура 5. Акумулирани средства във ФГВБ и годишни вноски на банките

Източник: Фонд за гарантиране на влоговете в банките.

Увеличаването на максималното ниво на застраховане на депозитите, което беше направено с Директива 2009/14, от една страна, отразяваше реалната необходимост, максималното ниво да бъде повишено, тъй като от приемането на първата Директива през 1994 г. беше изминал период от 15 години и много страни-членки прилагаха значително по-високи нива на защита, които да отговарят на реалното средно ниво на доходите в тях и средната сума на депозираните средства

Фигура 6. Гарантирани депозити и участници в схемата

Източник: Фонд за гарантиране на влоговете в банките.

по сметка в банка¹³ (това се вижда и от графиката по-горе, където стойностите на коефициента „БВП на глава от населението/Максимално ниво на покритие” за старите страни–членки са в рамките на 40-50%). Също така в условията на глобалната финансова криза увеличаването на максималното ниво на защита имаше за цел да повиши доверието в банковия сектор и да предотврати отлива на депозити от банките. Влошаването на доверието към банковия сектор и отливът на депозити от банковата система може да окаже негативен ефект върху реалния сектор по линията на два канала на влияние – кредитното посредничество и платежната система. Също така обаче следва да се отчита и фактът, че повишаването на максималното ниво на депозитна защита води до повишаване на вноските, които банките правят към схемата за гарантиране на депозитите, което се отразява върху рентабилността на банките и се пренася върху цената на кредитния ресурс, като оскъпява кредита. По-високото ниво на защита повишава и вероятността от намеса на държавата при обявяване на банка в несъстоятелност и задействане на схемата за гарантиране на депозитите, тъй като кумулативно сумата на депозитите, които схемата би изплатила, ще завиши необходимия

¹³ Повечето големи икономики в старите страни–членки прилагат такова високо ниво на защита за разлика от новите страни–членки, където доходът на глава от населението е значително по-малък и максималното ниво на защита, осигурявано от Директива 94/19 се счита за достатъчно и съответстващо на средното ниво на доходите.

ресурс, който следва да бъде наличен и е възможно схемата да има недостиг, който да бъде покрит с кредит, предоставен от държавата. Този проблем е особено валиден при обявяване в несъстоятелност на средни и големи банки.

Промените, които се налагат с Директива 49/2014 в депозитното застраховане, засягат финансирането на схемите (само ex-ante), обхвата на гарантираните депозитите, скъсяване срока на изплащане на депозитите при отнемане на лиценз на банка до 7 дни, достигане на таргетирано ниво на средствата, акумулирани от схемата, обвързано със сумата на гарантираните депозити в банковата система, въвеждане на рисковопрегледени вноски и дефиниране на временно високи салда по сметки на депозанти, за които да се предвижда по-високо ниво на защита. Директивата предвижда възможност, вноските към схемата да не бъдат само под формата на парични средства, а и под формата на ангажимент за плащане, като страните-членки имат възможност сами да избират, дали да използват такъв подход. Това означава, че банките в някои страни-членки могат реално да не правят вноски към схемата, а да имат задължения към нея под формата на ангажименти. Тези ангажименти трябва да бъдат добре обезпечени, напр. с ценни книжа и се характеризират с процикличност, т.е. те се увеличават при спад в икономическия бизнес цикъл.

Предложението за Регламент за създаване на европейска схема за гарантиране на депозитите цели създаването на такава схема на ниво еврозона, която да си взаимодейства с местните схеми в страните-членки, които функционират в съответствие с изискванията на Директива 49/2014. Натрупването на средства в европейската схема, които да се използват за изплащане на депозити при фалити на банки в еврозоната, се предвижда да става постепенно във времето (на три етапа). Първият етап включва фаза на допълнително застраховане, по време на която европейската схема ще участва в изплащането на депозити, когато при обявяване на банка в несъстоятелност на местно ниво, акумулираният ресурс от местната схема не е достатъчен за изплащане на задълженията към депозантите на фалиралата банка. През тази фаза обаче европейската схема ще е акумулирала недостатъчен ресурс (20% от таргетираното ниво от 0,8% от сумата на гарантираните депозити) и възможностите ѝ за осигуряване на допълнително финансиране при изчерпване на средствата на местната схема ще бъдат доста ограничени. Независимо от това обаче тази възможност за осигуряване на допълнителен ресурс от европейската схема при изчерпване на ресурса на местната ще намали вероятността (или поне размера на държавното участие) от намеса на държавата при фалит на средна или голяма банка и задействане на схе-

мата (най-често това участие на държавата е под формата на предоставяне на кредит). Във втората фаза се предвижда съвместно участие на схемите – европейската и местната – при изплащане на депозити при фалит на банка в страна-членка, а при третата – изплащането на депозитите на клиенти на банки в еврозоната, обявени в несъстоятелност, да се извършва изцяло от европейската схема. При създаването на европейската схема няма да се събира допълнителен ресурс от банките за финансиране на европейската схема, а ще се пренасочват ресурси от местните схеми, т.е. няма банките да се товарят допълнително, но същевременно един централизиран, европейски орган ще акумулира вноски от много по-голям брой участници и съответно ще бъде в състояние да акумулира много повече средства в сравнение с местната схема и да покрива задължения към депозанти при фалит на средна или голяма банка в еврозоната, без да се налага държавна подкрепа (предоставяне на кредит от страна на държавата или друга форма на държавно участие).

Рамката за създаване на европейска схема за гарантиране на депозитите не предвижда задължително кредитиране между схемите на някой от етапите до 2024 г., когато европейската схема ще поеме изцяло изплащането на депозитите при фалит на банка в еврозоната. Това има своето обяснение, тъй като при оценката на ефектите от създаването на европейска схема за гарантиране на депозитите на базата на емпиричен анализ, извършен от Европейската комисия през 2016 г., обхващащ 3 400 банки от ЕС, представляващи 99,86% от банковия сектор в ЕС към 2013 г., се доказва, че чрез предоставяне на кредитиране между банките се покрива в най-малка степен недостиг на ликвидност, възникнал при някоя от схемите. Също така при кредитиране между схемите вместо допълнително застраховане от един централизиран орган, каквото е настоящото предложение, приходите от събирането на допълнителни вноски и получаването на приходи от местната схема при влизането ѝ в суброгация се използват най-вече за погасяване на кредитното задължение вместо за акумулиране на ресурс в схемата, което да повиши устойчивостта ѝ и доверието в способността ѝ да гарантира адекватна защита на депозантите при обявяване на банка в несъстоятелност.

Всъщност, ценният елемент в предложената рамка за европейска схема за гарантиране на депозитите, която да бъде третият стълб на банковия съюз¹⁴ и да финализира изграждането му, са допълнителните ре-

¹⁴ Банковият съюз се базира на единен банков надзор на системно-важните банки в еврозоната, единни правила за възстановяване и реструктуриране на банки в еврозоната и хармонизирани правила при изплащането на депозити в ЕС. Европейският орган, който осигурява надзора върху системно-важните банки в еврозоната, е ЕЦБ, решенията за реструктуриране на тези банки се вземат от друг централизиран орган

сурси, които при обявяване на банка в несъстоятелност ще могат да бъдат насочени към съответната местна схема и ще предотвратят необходимостта от получаване на заем от държавата, в която е седалището на местната схема. И трите фази, които се предвиждат при изграждането на европейска схема за защита на депозитите, имат своите предимства и недостатъци. Например при фазата на допълнителното застраховане се запазват спецификите на депозитното застраховане на местно ниво, тъй като местната схема има водеща роля при изплащането на депозити. Същевременно обаче участието на европейската схема се предвижда да бъде ограничено, тъй като в ранните периоди от създаването ѝ тя няма да е акумулирала достатъчен ресурс.

За да се предотврати бягството на депозити от банки и възникването на банкова паника, е необходимо, изплащането на депозитите да започне и да се извърши в кратък срок след обявяването на банката в несъстоятелност. Директива 49/2014 предвижда до 2024 г., когато се достигне и таргетираното ниво на средствата в местната схема за гарантиране на депозити от 0,8% от сумата на гарантираните депозити в банковата система, срокът на изплащане на депозитите да бъде намален на 7 работни дни. Тази концепция за бързина на изплащане на депозитите и срокът от 7 работни дни се запазва и в Предложението за Регламент за създаване на европейска схема за гарантиране на депозитите.

Различното третиране на системно-важните банки намира отражение и в целевото ниво на средствата, които се предвижда да бъдат акумулирани в националните схеми за гарантиране на депозитите в съответствие с изискванията на Директива 49/2014. Директивата предвижда достигането на целево ниво, равно на 0,8% от сумата на гарантираните депозити в банковата система, което да бъде достигнато постепенно през 2024 г. Същевременно обаче Директивата дава възможност, някои банкови системи да прилагат по-ниско ниво на акумулираните средства в схемата за гарантиране на депозитите, което може да бъде минимум 0,5% от сумата на гарантираните депозити в банковата сис-

на европейско ниво – Европейският борд за реструктуриране на банки. Към момента на предаване на настоящото изследване за публикуване не съществува европейски орган за гарантиране на депозитите за системно-важните банки в еврозоната. Обръщаме внимание, че с предложението за създаване на европейска схема за гарантиране на депозитите се предвижда създаването на такъв европейски орган и за разлика от ЕЦБ и Европейския борд за реструктуриране, в чиито прерогативи са надзорът и реструктурирането на системно-важните банки в еврозоната, европейската схема за гарантиране на депозитите се предвижда да обхваща не само системно-важните банки в еврозоната (127 на брой към м. ноември 2016 г.), а тя би могла да се задейства при фалит на банка от еврозоната, при условие че се спазват изискванията на предложениия Регламент за създаване на европейска схема за гарантиране на депозитите.

тема. Прилагането на такова по-ниско ниво е възможно за банкови системи, които са доминирани от системно-важни банки, за които се предвиждат поради системното им значение високи изисквания за MREL (или съответно за TLAC, ако банката е системно-важна на глобално ниво) и е по-малко вероятно в такива банкови системи да има задействане на схемата за гарантиране на депозитите.

Тук искам да обърна внимание, че рамката за реструктуриране на банки позволява използването на определени инструменти при реструктурирането на банка, като инструментът за споделяне на загуби (bail-in) предвижда, това да стане чрез вътрешните източници (пасиви) на банката. За да се гарантира достатъчната наличност на тези инструменти, Директивата за възстановяване и реструктуриране на банки и инвестиционни посредници (по-популярна като BRRD) поставя изискване, съответният орган за реструктуриране (на местно ниво или европейския орган за реструктуриране) да определя изискванията за MREL. Тези изисквания се предвижда да бъдат по-високи за средните и за големите банки, тъй като MREL съдържа два компонента – за поемане на загуби и за рекапитализация. За малките банки стойностите за MREL ще бъдат по-ниски и ще съдържат само един компонент – за поемане на загуби. Малките банки не носят системен риск, имат по-малко на брой депозанти и при задействане на схемата за гарантиране на депозитите тя ще разполага с достатъчен ресурс за обезщетяване на депозантите (в бележката под линия е посочен пример от българската практика при изплащането на депозити при отнемането на лиценза на „Международна банка за търговия и развитите“ (МБТР) през 2005 г. и КТБ през 2014 г. и тежестта върху местната схема за гарантиране на депозитите¹⁵).

¹⁵ През лятото на 2005 г. е отнет лицензът на „Международна банка за търговия и развитие“ АД, която е 17-ата по големина банка във Втора група според класификацията на „Банков надзор“ на БНБ. През м. ноември 2014 г. е отнет лицензът на „Корпоративна търговска банка“ АД, която е четвъртата по големина банка в Първа група. Сумата на гарантираните депозити при фалита на МБТР възлиза на 25 085 хил.лв., като при фалита на банката средствата, акумулирани във ФГВБ възлизат на 300 963 хил. лв., т.е. много повече в сравнение с необходимите ресурси за изплащане на дължимите средства на депозантите. Фалитът на МБТР не създава напрежение сред обществеността, като изплащането на средствата на депозантите е извършено изключително лесно чрез посредничеството само на една банка при изплащането. В случая с КТБ нещата са коренно различни. Сумата на гарантираните депозити възлиза на 3,7 млрд. лв., като акумулираните средства във ФГВБ към м. октомври 2014 г. възлизат на 2,09 млрд. лв., т.е. има недостиг на средства от страна на схемата за покриване на плащанията към депозантите, като този недостиг е покрит чрез държавен заем. От Фиг. 6 по-горе се вижда и големият спад в разполагаемия ресурс на схемата и изключителната му недостатъчност при евентуалното настъпване на събитие, водещо до изплащане на депозити.

Друг съществен момент, който трябва да бъде анализиран, е участието на схемите за гарантиране на депозитите в процеса на реструктуриране на банки, който се предвижда с Директивата за възстановяване и реструктуриране на кредитните институции и инвестиционни посредници¹⁶ (BRRD). Основната функция на схемите за гарантиране на депозити е функцията им по изплащане на депозитите на клиентите на банка при отнемането на нейния лиценз и обявяването ѝ в несъстоятелност. Същевременно се предвиждат и други допълнителни функции на схемите, свързани с реструктурирането на банка (регламентацията на тази възможност е в чл. 106 на BRRD¹⁷), предприемане на мерки за предотвратяване изпадането на банката в неплатежоспособност (чл. 11 от Директива 49/2014) и за финансовото обезпечаване на прехвърлянето на депозитния портфейл на банката с цел запазване достъпа на депозантите до гарантираните депозити в процеса по несъстоятелност на банката. При големите системно-важни банки, които отговарят на условията за реструктуриране в съответствие с изискванията на BRRD, е възможно, при използването на инструмента bail-in поради големината на загубите, които е реализирала банката, да се използват и гарантирани депозити и да се наложи участието на схемата за гарантиране на депозитите за покриване на тези загуби. Тук можем да заключим, че участието на местните схеми би било вероятно при системно-важни банки, когато се използва инструментът за покриване на загуби, когато загубите на банката са изключително големи и за покриването им са използвани средства на гарантираните депозанти. Съгласно разпоредбите на Директивата обаче средствата на гарантираните депозанти могат да се използват при реструктуриране на банка само когато при реструктурирането се докаже, че се претърпяват загуби, които са по-ниски в сравнение със загубите, които биха се претърпели при обявяване на банката в несъстоятелност и задействане на схемата за гарантиране на депозитите.

При финансирането на европейската схема за гарантиране на депозитите стои въпросът с покриването на временно високите салда по сметките на гарантираните депозанти. Тези временно високи салда са дефинирани в чл. 6, ал. 2 от Директива 49/2014 и те обхващат депозити

¹⁶ И двата законодателни акта – Directive 49/2014 и Directive 59/2014 са транспонирани в българското законодателство съответно с приемането през 2015 г. на Закона за гарантиране на влоговете в банките и Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници.

¹⁷ Тя предвижда, че местната схема за гарантиране на депозитите ще покрие вземанията на гарантираните депозанти, ако в процеса по реструктуриране на банка с използването на инструмента bail-in при покриването на загуби на банката са използвани средства на гарантираните депозанти.

на физически лица, които са резултат от постъпления по сметки в резултат на продажба на имот, постъпления, свързани със социални плащания или с настъпването на определени житейски събития, както и постъпления по застрахователни или социални плащания. Директива 49/2014 посочва само, че гаранцията по тези временно високи салда може да бъде по-висока от 100 000 евро и периодът, за който тя се изплаща, е между 3 и 12 месеца. Посочени са и случаите, при които постъпленията по сметка се признават като временно високи салда. На практика така на страните-членки се дава възможност за дискреция при определянето на максималната гаранция по тези депозити и се създават условия да се наблюдава изключително различна практика. В някои страни-членки например няма практика да се определят временно високи салда и тези страни не предвиждат по-висока депозитна гаранция от максималната гаранция от 100 000 евро. Така, след 2024 г., когато изплащането на депозитите в еврозоната ще се извършва само от европейската схема, е възможно при задействането ѝ при отнемане на лиценз на банка в страна, където има практика, клиентите да поддържат временно високи салда по определени сметки и предвиденото максимално ниво на гаранция по тях е високо (напр. 250 000 евро), да се стигне до силно намаляване на ресурсите на схемата. Това е в сила особено в случаите на фалити на големи банки, където и броят на депозантите е съществено и при задействането на гаранционните схеми се изплащат значителни ресурси.

Създаването на европейска схема за гарантиране на депозитите не би трябвало да увеличава моралния риск. Такова впечатление обаче се създава, тъй като се предвижда, европейската схема да акумулира значителен ресурс от множество на брой банки в еврозоната и съответно тя би могла да поеме изплащането на депозити при фалит на системно-важна банка в еврозоната с много на брой депозанти. Следва да се има предвид, че създаването на схемата като трети стълб на банковия съюз е предпоставка, в нея да участват банки, които са преминали през оценка на качеството на активите им и стрес тестове поради участието им в единния надзорен механизъм. Също така схемата би се задействала за системно-важни банки, за които неуспешно са били приложени инструментите за реструктуриране в съответствие с изискванията на Директива 59/2014 и евентуално се е стигнало до използване на ресурс от европейския фонд за реструктуриране при системно-важна банка от еврозоната. Това означава, че на практика схемата би се задействала в изключително редки случаи след изчерпване на всички възможни механизми за предотвратяване на обявяването на една банка в несъстоятелност.

Относно участието на системно-важните банки в европейската схема за гарантиране на депозитите бих искала да обърна внимание на

тежестта на вноските, с която тези банки ще се сблъскат. Предвижда се, след 2024 г. банките от еврозоната да участват с вноски към европейската схема, които се определят, като се взема предвид рискът, който банката носи, и свързаността ѝ с други финансови институции, т.е. ако една банка се оценява като по-рискова и дейността ѝ е обвързана в много голяма степен с други банки, каквито всъщност са системно-важните банки, които извършват множество на брой трансакции за големи суми, тези банки би следвало да участват в схемата с по-високи вноски. Системно-важните банките в еврозоната подлежат на директен надзор от страна на ЕЦБ, за който те заплащат надзорни такси съгласно изискванията на Регламент 1024/2013¹⁸, участват в Европейския борд за реструктуриране и правят вноски към Европейския фонд за реструктуриране в съответствие с изискванията на Регламент 806/2014¹⁹, като в съответствие с указанията на Европейския банков орган вноската се определя на базата на рисковия профил и големината на банката. Имайки предвид всичко това, можем да направим заключението, че участието на системно-важните банки в трите стълба на банковия съюз е свързано с много повече разходи за тях в сравнение с малките банки, т.е. системно-важните банки плащат своята цена за това, че са такива.

Европейската схема за гарантиране на депозитите би могла да бъде канал за разпространение на заразата от една страна–членка в друга. Както посочихме по-горе, създава се впечатление, че схемата създава предпоставки за увеличаване на моралния риск, особено като се има предвид, че съгласно предложението за създаване на европейската схема след 2024 г. изплащането на гарантираните депозити в страна–членка на еврозоната²⁰ при отнемане на лиценз на банка се предвижда да се извършва само с акумулираните средства от европейската схема. Изплащането на гарантираните депозити не от местната схема, а от евро-

¹⁸ Чл. 30 от Регламент 1024/2013 от 15 октомври 2013 година за възлагане на Европейската централна банка на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции.

¹⁹ Чл. 70 от Регламент 806/2014 за установяване на еднообразни правила и еднообразна процедура за реструктурирането на кредитните институции и някои инвестиционни посредници в рамките на Единния механизъм за реструктуриране и Единния фонд за реструктуриране.

²⁰ Искам да обърна внимание, че посочвайки само страните–членки от еврозоната, не е достатъчно коректно и би трябвало да се направи следното пояснение. Към момента на финализиране на настоящото изследване в Банковия съюз участват само страни–членки на еврозоната, но всяка страна–членка на ЕС, извън еврозоната, би могла да се възползва от възможността opt-in, т.е. да се присъедини към Банковия съюз и съответно да участва в трите му стълба – SSM, SRM и EDIS. Към края на 2016 г. нито една страна–членка на ЕС, извън еврозоната, не се е възползвала от тази възможност.

пейска, в която правят вноски всички банки в еврозоната, размива отговорността, напр. на местните надзорни органи, на местните банки и на местните депозанти, тъй като се създава увереност, че европейската схема ще разполага с достатъчно ресурси за изплащане на депозити и при фалити на средни и големи банки с много на брой депозанти. Това противоречи в известна степен на идеята на мрежата за финансова сигурност, а именно – да повишава доверието и стабилността на финансовия сектор.

Европейската схема за гарантиране на депозитите включва в обхвата си, за разлика от единния надзорен механизъм и единния механизъм за реструктуриране, не само системно-важните банки в еврозоната, а всички банки в еврозоната, попадащи в обхвата на определението за кредитна институция съгласно Регламента за капиталова адекватност (CRR). Предвижда се, в обхвата на европейската схема за гарантиране на депозитите да попаднат кредитните съюзи (credit unions) и клоновете от трети страни. Кредитните съюзи не попадат в обхвата на определението за кредитна институция в съответствие с изискванията на Регламента за капиталова адекватност, а между клоновете от трети страни в страните-членки от ЕС и местните схеми за гарантиране на депозитите обикновено има сключени допълнителни споразумения за участие в местната схема. Кредитните съюзи и клоновете на трети страни имат малко на брой депозанти и не са от системно значение²¹. Евентуален фалит на кредитен съюз или клон от трета страна не би затруднил изплащането на гарантираните депозитите от местната схема, поради което смятам, че не се налага включването им обхвата на европейската схема.

В предложението за създаване на европейска схема за гарантиране на депозити се поставя акцент преди всичко върху задействането на схемата при отнемане на лиценз на банка в еврозоната, а не върху превантивните мерки и възможността за намеса от страна на схемата при банка, която изпитва финансови затруднения. Възможността за превантивни мерки от страна на местните схеми за гарантиране на депозитите обаче има в контекста на рамката за реструктуриране на кредитни инс-

²¹ Като изключение от това правило бих искала да посоча случая с клон на исландската банка Ландсбанки във Великобритания, който беше акумулирал сериозен ресурс от английски депозанти по Интернет. След отнемането на лиценза на Ландсбанки гарантираните депозити на английските депозанти трябваше да бъдат изплатени от исландската схема за гарантиране на депозитите, но това не беше направено, тъй като исландската схема нямаше достатъчен ресурс да направи това и в крайна сметка депозитите на английските депозанти бяха изплатени от английската схема в съответствие с изискванията на действащото тогава законодателство в страната. Разбира се, Исландия „плати“ цена за това, като Великобритания наложи такива ограничения за малката северна страна, каквито се прилагат за терористични организации и държави, свързани с терористични мрежи.

титущии и това общоприето разбиране е отразено най-вече в насоки на Европейския банков орган за изчисляване на MREL, че ще се реструктурират големите, системно-важни банки и средно големите банки, докато за малките банки по-скоро ще се преминава към процедура по обявяване в несъстоятелност. Възможността за предприемане на алтернативни мерки от страна на местната схема за гарантиране на депозити дава „шанс“ за банките, които не са със системно значение, да бъдат предприети мерки за оздравяването им, а не директно да се подходи към ликвидацията им. Същевременно обаче средствата от вноски на банките към европейската схема ще се управляват от Европейския фонд за реструктуриране, който също събира и управлява вноските за реструктуриране, които се събират от банките, попадащи в обхвата на единния надзорен механизъм.

Заклучение

Създаването на европейска схема за гарантиране на депозитите е естествено продължение на предприетите мерки за повишаване на доверието в банковата система след глобалната финансова криза и предотвратяване използването на парите на данъкоплатците за спасяване на банки, които поради влошеното им финансово състояние е възможно да бъдат обявени в несъстоятелност. Предвижда се, европейската схема да акумулира много по-голям ресурс в сравнение с местните схеми, който ще се формира от вноските на всички банки в еврозоната и така да се повиши нивото на защита на депозантите, което в условията на задействане на една местна схема може да бъде подкопано при липсата на достатъчно ресурси от страна на местната схема, особено при фалит на голяма банка с множество на брой депозанти.

Глобалната финансова криза от 2007–2009 г. показва, негативните последици от доктрината TBTF и необходимостта от предприемане на мерки за ограничаване на негативните последици от нея. В ЕС такива мерки бяха предприети най-вече по отношение на надзора на системно-важните банки, изискванията за капитал и възможностите на банката да поема загуби с вътрешни ресурси при реструктурирането ѝ. Системно-важните банки заплащат вече и своята по-висока цена заради системното значение, което имат, и тази цена се изразява в надзорните такси, разходите по извършване оценка на качеството на активите и стрес тестове (по-стриктни изисквания при провизиране, разходи за одитори), по-високи изисквания за собствени средства за поемане на загуби (MREL и TLAC), по-високи капиталови буфери, както и по-големи вноски към фондовете за

преструктуриране на банки и схемите за гарантиране на депозитите.

Въпреки всички тези мерки, насочени към системно-важните банки, мрежата за финансова сигурност с най-същественният ѝ компонент – гарантирането на депозити – има своята роля за смекчаване на негативните ефекти от доктрината ТВТФ. Проследявайки развитието на европейската правна рамка в областта на гарантирането на депозитите в ЕС в настоящото изследване, стигаме до заключението, че промените в рамката за гарантиране на депозитите имат противоречив характер върху доктрината ТВТФ. Тези противоречия се изразяват в следното:

На първо място, по-високите максимални нива на защита и премахването на ко-застраховането оказват благоприятен ефект върху доверието в банковата система, спомагат за предотвратяване отлива на депозити и възникването на банкова паника, но същевременно стимулират депозантите да проявяват по-рисково поведение. Също така високите нива на максималната депозитна гаранция водят до завишаване на ресурса, който схемите за гарантиране на депозитите трябва да акумулират, за да бъдат в състояние да изплатят гарантираните депозити. Това увеличава значително сумата на ресурса, който е необходимо да се акумулира и изплати при фалит на системно-важна банка, което прави безусловна държавната намеса при такива случаи на фалит. Негативният ефект от това ще се намали в течение на времето с достигането на изискваните нива, определени в процентно изражение от сумата на гарантираните депозити при акумулиране на ресурс от схемите.

На второ място, по-високата гаранция по временно високите салда по сметки при някои банкови системи може да доведе до изчерпване на ресурсите на схемата за гарантиране на депозитите при наличието на много на брой такива депозити и да наложи намеса на държавата, за да се покрие недостигът на ресурс от страна на схемата.

На трето място, възможностите, които дава BRRD за участие на схемите за гарантиране на депозитите с акумулирания от тях ресурс за покриване на средствата на гарантираните депозанти, когато те са били използвани в процеса по преструктуриране на банка за покриване на особено големи загуби най-вече при системно-важни банки, увеличава възможностите за използване на ресурсите на банката при преструктурирането ѝ и възможността за спасяването ѝ чрез вътрешни източници вместо със средства на данъкоплатците.

Четвърто, създаването на европейска схема за гарантирането на депозитите ще бъде предпоставка за акумулиране на значителен ресурс от един институционален орган, който ще бъде в състояние да покрие вземанията на гарантираните депозанти дори и при фалити на системно-важни банки.

Използвани източници

Директива 94/19/ЕО относно схемите за гарантиране на депозити;
Директива 2014/59/ЕС НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 15 май 2014 година за създаване на рамка за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници и за изменение на Директива 82/891/ЕИО на Съвета и директиви 2001/24/ЕО, 2002/47/ЕО, 2004/25/ЕО, 2005/56/ЕО, 2007/36/ЕО, 2011/35/ЕС, 2012/30/ЕС и 2013/36/ЕС и на регламенти (ЕС) № 1093/2010 и (ЕС) №648/2012 на Европейския парламент и на Съвета.

Регламент 1024/2013 от 15 октомври 2013 година за възлагане на Европейската централна банка на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции.

Регламент 575/2013 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 26 юни 2013 година относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012.

Регламент 806/2014 за установяване на еднообразни правила и еднообразна процедура за реструктурирането на кредитните институции и някои инвестиционни посредници в рамките на Единния механизъм за реструктуриране и Единния фонд за реструктуриране;

Demirguc-Kunt, A.& Huizinga, H. (2014). Do We Need Big Banks? Evidence Performance, Strategy and Market Discipline, Policy Research Working Paper;

Directive 2009/14/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2009 amending Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes as regards the coverage level and the payout delay;

Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes;

Effects Analyses of the European Deposit Insurance Scheme, European Commission, European Commission non-paper, 11.10.2016;

Global Financial Stability Report: Moving from Liquidity to Growth Driven Market, Ch. 3 How Big is the Implicit Subsidy for Banks Considered Too Important to Fail, IMF, April 2014;

Haldane, A., (2010). The \$100 Billion Question, 2010, bank for International Settlement;

JRC Report under Article 12 of Directive 94/19/EC as amended by Directive 2009/14/EC, European Commission, Joint Research Center, 2010;

Kumar, A.& Lester, J. (2014). Do Deposit Rates Show Evidence of Too Big to Fail Effectes? An Updated Look at the Empirical Evidence through 2012 among US Banks, Olyver Wyman;

Laeven, L., Ratnakovski, L.&Tong, H. (2014). Bank Size and Systemic Risk, International Monetary Fund;

Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Regulation (EU) 806/2014 in order to establish a European Deposit Insurance Scheme;

Report to the Financial Stability Board, Update on Unwinding Temporary Deposit Insurance Arrangements, June 2010;

Report on the Implementation and Design of the MREL Framework, European Banking Authority, 19 July 2016.

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXX, КНИГА 1 – 2017

СЪДЪРЖАНИЕ

Румяна Лилова

Петко Т. Ангелов

Бюджетно салдо – технически и финансови аспекти / 3

Ирина П. Казанджиева-Йорданова

Доктрината Too Big to Fail и мрежата за финансова сигурност / 15

Баки Хюсеинов

Развитие на човешкия капитал – икономически ефекти и пазарни аспекти / 41

Танер Исмаилов

Финансови аспекти в осъществяването на социалната политика на РБългария през периода 2000–2015 г. / 61

Бойко Петев

Специфични режими на облагане с ДДС в ЕС – методически казуси и решения / 75

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам. главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Пресияна Ненкова

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. Лестър Лойд-Ризън – Директор на Центъра по международен бизнес към Международното бизнес училище Ашкрофт, Кембридж, Великобритания
Проф. Кен О’Нийл – Ръководител на катедра по предприемачество и развитие на малкия бизнес към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия
Проф. Ричард Торп – Бизнес школа на Университета Лийдс, професор по развитие на управлението, зам.-директор на Киурт институт, Лийдс, Великобритания
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Президент на Сената на Университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Елена Непочатенко – Ректор на Умански национален аграрен университет (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Първи зам.-ректор по научно-педагогическа и научна работа, Киевски национален икономически университет „Вадим Гетман” (Украйна)

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Елка Узунова – координатор и ръководител на екипа
Ст. преп. Даниела Стоилова – превод на английски език
Ст. преп. Румяна Денева – превод на английски език
Ст. преп. Маргарита Михайлова – превод на английски език
Ст. преп. Иванка Борисова – превод на английски език
Ст. преп. Венцислав Диков – стилев редактор на английски език

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор

☎ (+359) 889 882 298

Деяна Веселинова – технически секретар

☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg

Албена Александрова – компютърен дизайн

☎ (+359) 882 552 516, e-mail: a.aleksandrova@uni-svishtov.bg

© Академично издателство „Ценов” – Свищов

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

ISSN 0323-9004

Народностопански архив

Свищов, година LXX, книга 1 - 2017

**Бюджетно салдо – технически
и финансови аспекти**

**Доктрината Too Big to Fail и мрежата
за финансова сигурност**

**Развитие на човешкия капитал – икономически
ефекти и пазарни аспекти**

**Финансови аспекти в осъществяването
на социалната политика на РБългария
през периода 2000–2015 г.**

**Специфични режими на облагане с ДДС
в ЕС – методически казуси
и решения**

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив”

1. Обем: статии от 12 до 25 страници

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;

- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;

- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;

- **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);

- основен текст (изложение);

- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;

- формулите се създават с Equation Editor.

5. Правила за цитиране: от 01.01.2017 г. в периодичните издания на СА „Д. А. Ценов” – Свищов за библиографско цитиране на информационни източници ще се използва **APA Style**. Неговите изисквания са поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/default.asp?page=page&id=71> и тук: <http://www.apastyle.org/>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

От 1 януари 2017 г. заглавието на списанието на английски език е „Economic Archive”, като заменя транслитерираното наименование “Narodnostopanski archiv”, използвано до края на издателската 2016 г.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив” носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

www.uni-svishtov.bg/NSArhiv